Kopia Listu W. Jana Odrowąża do JW. Potockiego Marsz. Konfed. Targowickiej z okoliczności pisanego listu z Dubna d. 2 Sierp. do Króla, datowanego z Lwowa d. 18 Sierpnia 1792 r.

Cieński Michał

Kopia Liſtu W. Jana Odrowąża do J W. Potockiego, Marſzałka Konfederacyi Targowickiey, z okoliczności piſanego Liſtu z Dubna dnia 2. Sierpnia do Króla, datowanego z Lwowa Dnia 18. Sierpnia 1792. Roku.

List JWWMC. Pana do Króla ſwego z Dubna piſany dnia wtorego Sierpnia rąk moich doſzedł; co o nim myślę mam ſobie za ſatysfakcyą JWWMC. Pana uwiadomić. Głoſiſz ſię miłośnikiem wolności, zatem żadnym piſmom, któreby nawet i na publiczność wyſzły, ſprzeciwiać ſię niepowinieneś. Mahomet tylko ſwe prawa daiąc i myślić i piſać zakazał. Przeciwnie, gdzie czyny prawodawcy głoſzącego wolność z uſtami ſię zgadzały, tam prawdziwą i czyſtą cnotą ſwą wyżſzy nieboi ſię pociſkow. Dobrą wiarą zatem ieżli JWWMC. Pan czyniſz, niepowinno go obrażac, gdy i ia wolności moiey używaiąc ſzczerze prawdę ſamemu nawet JWWMC. Panu oświadczam. Wynurzam ſię przeto przed JWWMC. Panem, iż w wſpomnionym liście ſtyl i ſpoſob piſania iego znaydnię iakoby zwycięzcy; lecz czci i poważenia godny zwycięzca umie ſię miarkować, przez co godność ſwą podnoſi, i ſzacunek dla ſiebie zaſzczepia; obcą zaś i nieprzyiacielſką bronią, gdyś JWWMC. Pan umiał zgnieść oyczyznę, próżno było żądać ſzlachetnego użycia laurów; gdy zbrodnia ie uknowała, uczciwość ich więczyć niezmogła. Zrzodło iednak zapalczywości i złego humoru JWWMC. Pana łatwe ieſt do wynalezienia. Dwa razy będąc w nadziei zwiedzionym, raz Hoſpodarſtwa Moldawſkiego, drugi raz Korony Polſkiey uznaię ciężkość cioſu iego, a tem więkſzą bydź muſi, iż go trzeba pokrywac hipokryzyą.

)(De-

Deklamacye o wolności, miłości Oczyzny poty fą czczemi flowy, poki czynami nie fą ftwierdzone, poki czyftość powodow ieft niewyiaśniona. Ubiegać fię za przezwifkiem rządu czyli Etymologią iego, dzieło ieft Grammatyków, Prawodawca mniey fię nad flowem zaftanawiać powinien, rzecz iftotna dla niego ieft, czyli rząd ieft rozfądney wolności, czy też niewolniczy, lub też co naygorfza anarchii; a komu flowo *Król i Rzeczpofpolita* wiele brzmiącą fą rzeczą niech ftofuie Anglią z Wenecyą. Anglia wfzak ieft pod Królem, Angielczyka nikt nienazwie niewolnikiem; w Weneckiey zaś Rzeczypltey ciężko znaleść wolności. Słowa zatem gdy u mnie nic nieznaczą, przebacz że lift, i fyftema iego w krotkości roztrząfnę.

Gdy JWWMC. Pan czynności feymu naganiafz, czemuż z urzędu qua Pofeł feymu niepilnowałeś, lecz że ciężko było JWWMC. Panu zcierpieć, aby mimo niego Naród fię wydobywał, porzuciłes go, potem zaś niedość mu było walczyć z ftanami i Kommiffyą woyfkową, których iż racyą pokonać niemogłeś, wyniofłeś fię za granicę; ztamtąd chciałeś aby fny iego w liftach pifane Seym za wyrocznie przyimował. Gdy przeświadczenie mary owe dyktowało, mowić ie było na feymie, wtenczas uznałbym go mylącym fię lecz godnym fzacunku patryotów.

Wracam fię do liftu; powtarzafz JWWMC. Pan aż do uprzykrzenia Seym i konftytucyą Dnia 3go Maia bydź fpifkiem. Będzież to fpifkiem zbior Pofłow z podwoynych Seymików? Spifkiemżeż to można nazwać, co ieft podwierdzono wfzyftkiemi feymikami? Spifkiem czyżto bydź może, co od wfzyftkich Europeyfkich dworow znane było fzanownym prawodawców zbiorem? Mofkwa zbior ten zawfze znała feymem, aż Ferman iey gdy wypadł nifzczący go, JWWMC. Pan w uftach Polak, w fercu zawfze Mofkwicin w Targowicy z kilkoma fobie dobranemi, Seym, Naród, i udzielność Rzeczypofpolitey chcefz znaczyć, obcym fię gwałtem okrywfzy.

Pokim deklamuiącego JWWMC. Pana ftyfzał na władzę królewfką, można było za dobrą wiarą utrzymuiącego fuppono-

ponować; lecz czemuż wſzyſtkie konſtytucyi ſzczegoły niſzczyć chceſz, gdy w niey ſą takie prawdy, które z praw przyrodzonych ſą dobytemi, chyba dla tego że gwałciciel praw związkowych znać ich nigdy niechce. Szkodzi mu zniſzczenie *liberi veto*, daru potroynego Moſkiewſkiego narzutę lub też artykuł konſtytucyi twierdzącey, iż ktokolwiek na polſkiey ziemi ſtanie, wolnym ieſt, niebędzie mu do ſmaku: bo Moſkale zbiegłych ſwych chłopów, a przy nich wdzieſięcioro Polſkich z Polſkiey koczowaćby niemogli. Daley nieznanym w Swiecie ſpoſobem napaſtnik i gwałciciel maſz czoło broniącego ſię Króla z Narodem obwiniać, ſkutki napadu ſwego, krew obywatelſką rozlewaną na niego zwalać. Gdyby Polſka attakuiącą Moſkwę biła, ſkoroby to było ſkutkiem woli ſeymu, ſkoro naród tak licznemi ſkładkami okazuie iak więzy Moſkiewſkie ſą iemu obrzydłe, godziwąż ieſt rzeczą na niego powſtawać? Na Seymie, któremuś JWWMC. Pan przyſiągł wierność i poſłuſzeńſtwo, mowiłeś JWWMC. Pan tylekrotnie, że gdyby narod ſmakował w więzach, Oyciec dzieſięciorga dzieci ſzukałbyś gdzieindziey Oyczyżny. Dziś mieniąc Oyczyżnę ſwą w więzach, czemuż ſwego przyrzeczenia niedopełniaſz? Łatwa odpowiedź, iż w ow czaz niemiałeś żadnych oſobiſtych widoków, gdyś owe przyrzeczenia czynił.

Cała Europa lituie ſię nad Polſką, ieden JWWMC. Pan urągaſz ſię z wiarołomſtwa Pruſaków, gdy śmieſz ſtrofować o dopominanie ſię poſiłkow u Króla Pruſkiego; upominanie ſię wypływało z wzaiemnego ſoiuſzu między Polſką i Pruſami; lecz gdyby i z publicznego niewypływało prawa, czyż można, ażeby ten naganiał wzywanie obcey pomocy, który na czele Moſkiewſkiey przemocy gniecie ſwą Oyczyznę, chyba żeś Polſkę uznal Prowyncyą Moſkiewſką, gdy ſpoſoby zrzucenia iey iarzma wyſtępkiem mieniesz, a powrocenie iego dziełem prawem i należnem poważaſz ſię twierdzić.

Krol był wyſtępny, iż ku utrzymaniu ſię na tronie, do przywykłey władzy Moſkiewſkiey Hułanow ſwoich łączył dla ścigania konfederatow; powracaiący JWWMC. Pan Moſkwę do władania Polſką śmieſz go oto upominać. Wyſtępny był Król, że z Moſkwą ſię łączył, i znowu wyſtępnym ieſt, że z

na-

narodem połączony Moſkwę uznaie nieprzyiacielem. Czynił on to iako urzędnik, i narzędzie Seymu i Narodu, maiący zlecenie bronić ſię od napadu Moſkiewſkiego; przewinienie iego w tem tylko uznawać można: że roſkazuiąc woyſku ſię cofać, dał ſobie powód przyſtąpienia do związku Targowickiego.

Gdybym JWWMC. Panu przypomniał i wyſtawił wſzyſtkie hańby i mordy od wieków Polſzcze przez Moſkwę czynione, gdybym przypomniał, iż gwałtowne rozpoczęcie Seymu, 1776. Roku było ſkutkiem woli Moſkwy, i Seymiki na tenże ſam Seym czynione, to krwią ſzlachecką, to gwałtem, którego JWWMC. Pan na ſwey oſobie doświadczał, znakomite, ſerce czułe możebym poruſzył Czuie to każdy Polak, lecz naſtępca Chmielnickiego, Glińſkiego i Doroženki zniſzczywſzy czułość w ſobie gotów zaprzeczeć.

W dalſzem zrzędzeniu podobało ſię ſtrofować Króla, że z woyſkiem przyſtępuie; iakżeż, woyſko bez niego ma przyſtąpić, gdy przez Seym iemu użyczone było? W iakiem iednak obrzydzeniu uzurpator Rzeczypoſpolitey ieſt w woyſku, porzucenie tak licznych, godnych, i ſzanownych oficerow ieſt dowodem. Roſkazuieſz daley JWWMC. Pan Królowi; aby na czele ſtanow przyſtąpił do konfederacyi, a ie JWWMC. Pan rozpędził; trwa wſzakże ſeym i konfederacya, dobrowolnie obrani Poſłowie, dobrowolnie ią tylko rozwiązać mogą. Manifeſt Marſzałków obydwóch toż potwierdza, czyniących imieniem i ſeymu i nieprzymuſzonego niegdyś narodu inſtrukcyami woiewodzkiemi, kilkokrotnie oświadczaiącego wolę ſwoią. Uſuń ſię JWWMC. Pan z woyſkiem Moſkiewſkiem, a ſtany w ow czas dopełnią czyn ſzlachetny, niepodległy, mężny, i cnotliwy; lecz widoki iego niepozwolą Polakom przez Polaków ſię rządzić: zbyt ieſteś krnąbrnym, abyś Oyczyſtey władzy był poſłuſznym, zbyt oddany Moſkwie, byś ia mogł kiedy opuſcić.

Obrazi to może JWWMC. Pana, co wyrażam; ale żebym przeſwiadczył iego, że oddaleni nawet znaią go, pozwól bym czyny Jego roztrząſnoł. Regimentu wyſtawienie z nadworney milicyi, gdy obiecywane w celu czynienia otdynacyi

Hu-

Humańskiey, a na tem gdy się poznano, pod swem imieniem, i dla swego imienia wystawił JWWMC. Pan Regiment.

Granice od Turków JWWMC. Pan swemi zastaniałeś kozakami: możeż Polak temu wierzyć, iż to dla Polskiey czyniłeś, gdy Turcy iako wierni Polskiey sprzymierzency attakować ią niemyśleli: na coż sobie robić zasługę tego w Polszcze, co miało bydź stopniem do Hospodarstwa Wołoskiego.

Powołania do woyska, nikt w JWWMC. Panu, ani sam w sobie nieznałeś; uznał go P. Sztakelberg, niepotrzeba mu też było doświadczonego dla Polskiey żołnierza, lecz na tem mu wiele zależało, aby się zbył poprzednika iego P. Stępkowskiego; bo on choć poczęści zabraniał koczowania chłopów Polskich. Władzca całego Kraiu doświadzył cnotliwego oporu w Departamencie woyskowym, iż go nieodsądzono, zlecił przeto JWWMC. Panu, abyś go spłacił z generalstwa Leytnantowstwa, i niezawiodł się na nim przezorny Minister: boś nietylko niezabraniał, lecz i strofował swoich podkomendnych, gdy się uymowali o chłopów Polskich, koczunek zatem ich szedł bez oporu. Gdy zwierzchność woyskowa wraz ze Stanami, którym JWWMC. Pan poprzysiągł wierność i posłuszeństwo za iego niepowodowały się wolą, walczyłeś z niemi, a w dowod naywyższey wzgardy i obelgi kopią listu do Feldmarszałka Romansowa posłałeś, w którym wyrażasz, iż raz oddania się Państwu Rossyiskiemu, nigdy nie odstąpisz: coś wiernie dopełnił, gdy podgartaiąc pod siebie całą udzielność Rzeczypospolitey, Moskwy tylko zwierzchność i panowanie naywyższe uznaiesz. *Cum vis censor esse, prius te crimine purga.* Chcesz iednak aby wierzono, iż wolność, rząd, i niepodległość zachowasz dla Polskiey przez Moskwę. Wzory rządów, czyli raczey monstrów anarchii dali Polszcze X. Dołhoruki, X. Repnin, i. P. Sztachelberg: ci pełnili swą powinność, gdy niedołężność Polskiey uwieczniali, tak iak owi zdradę, co się Moskwie poddawali. Słyszałem powieść X. Repnina, gdy mu mowiono, iż Polszcze złą dał formę rządu, odpowiedział: że pochwała konstytucyi była by iego naganą; lecz JWWMC. Pan zacięty w swym uporze, powiesz, że chce Moskwa, by Polska była niepodległą, to chyba wypersswa-

ſwadowałeś Moſkwie, aby ſię kontentowała bydź Potencyą
tylko Azyatycką; znał to dobrze Piotr W. gdy Auguſta II.
Polſzcze ſtanowił, przez Polſkę bowiem przeyście woyſku iey
ieſt do Europy. W podległości powſzechney, wolności ſzcze-
gólney prożno ſzukać: chyba zaprzeczyſz, iż powſzechności ſą
częściami wſzyſcy, a każdy ſzczególny nie ſkłada powſzech-
ności, gdy z więzow powſzechnych wſzyſtkich wolność w
ſzczególności zaręczaſz.

Zawieſzenie ſądów, zwalanie uſtaw ſeymowych, pro-
ſkrypcye, ſekweſtra, rabunki, od których JWWMC. Pan za-
czynaſz, ſą zadatkami przyſzłego rządu anarchiczno - aryſto-
kratycznego. Zemſta czy wetowanie ſię za ſwą karę rowniać
ſię do tego nie może; kara za nieposłuſzeńſtwo woyſkowe wy-
padła na niego, proſkrypcye zaś, wzor tych co zgnietli iſto-
tę Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey, Sekweſtra na niepiſzących ſię
na Konfederacyą może nazwać ieſzcze trzeba będzie wolnym
wzywaniem do świętnego i wolnego dzieła. W czemże iednak
tę wolność JWWMC. Pan zakładaſz? rozbierzmy. Za nay-
pierwſzą JWWMC. Pan kładzieſz wolną elekcyą Królów; aże
wolnie Polacy prawie żadnego Króla nie obrali: więc JWWMC.
Pan niepodobney rzeczy żądaſz; że zaś Moſkwa Królów Pol-
ſzcze daie, więc za iey prerogatywa obſtaieſz, nie na narodo-
wą. Od zgaśniętey familii dziedziców Litwy i Ruſi, każde
prawie bezkrólewie woyną domową i zburzeniem znakomite,
tem niebeſpiecznieyſze dla Polſki, im ſąſiedzi iey od owych
czaſow bardziey ſię zmocnili.

Cieſzy wprawdzie Sewerya Rzewuſki Hetman Polny
Koronny, iż gdy nam ſpalą domy, maiąc laſy nowe pobudu-
iemy, lecz zdrowy rozſądek znać to nie może rządem, gdzie
peryodycznie trzeba ſię niſzczyć, nie uznaię tam wolności, gdzie
gwałty woien domowych wſzelką wydzieraią właſność, a tylko
naczelniki zamieſzań korzyści dla ſiebie zbieraią.

Wolnością także JWWMC. Pan mieniſz, żeby nie-
poſſeſſyonaci należeli do obrad: pozwól bym ſłowa z Montes-
quieu JWWMC. Panu powiedział: Tous les citoyens dans les
„ divers diſtricts doivent avoir droit de donner leur voix pour
„ cho-

„ choisir le représentant, excepté ceux qui sons dans un tel état „ de bassesse, qu'ils sont reputés n' avoir leur volontè propre„ *Liv. XI. Cha. VI.* Wszakże pytaiąc się zdrowego rozsądku, w rządzie doskonale wolnym ten obiera Sędziego, kto iego doświadcza, ten podatki stanowić ma, kto ie znosić musi, ten do prawodawstwa należeć powinien, na którego skutki iego spadaią: aże posiadacz ziemi ich tylko doświadcza, zatem on tylko do obrad należeć powinien kraiowych. Ukazy X. Repnina w Roku 1768. zniszczyły tę zasadę Praw Polskich; Polska odradzaiąc się sposob ich dopełnienia przez księgę ziemiańską obmyśliła. Ciężką iednak ona dla JWWMC. Pana była, bo byś tylko iedną kreskę miał na seymikach, podług zaś nie ładu 1768. masz kilka tysięcy kresek z czyńszowników, któremi gniecie rownych sobie współobywateli: deklamuiąc zawsze o rowności i wolności. Rowneyże dobroczynności iego zamiary czyż nie są w zniszczeniu praw mieyskich? prawa mieyskie przywięzuią mieszczan do Stanu szlacheckiego, szlachcie pozwalaią zysków mieyskich, czynią wspólną Oyczyznę, a bogactwa i przemysł z wszystkich kraiow do siebie ściągaią. Ocalenie wiary iest także hasłem konfederacyi Targowickiey; wczemżeż to iest? Oto w zniszczeniu hierarchii syzmatyckiey, przez które zniszczenie powroceni pód Zwierzchność synodu Petersburskiego w gotowości staną w każdym czasie do rokoszów i rzezi tyle razy dopełnianey.

Iacyż to są naczelnicy początkowego dzieła JWWMC. Pana: Hetman Branicki... nigdy syt krwie współradów, i teraz złamawszy przysięgę w Warszawie, dowodził z Moskalami, aby się Krew polska rozlewała.

Rzewuski lub w Alchemii utopiony, lub ścigaiący współrodaków swoich, blisko lat 20. Ministrem będąc, pensye odbieraiąc, byłżeż kiedy na Seymie lub radzie woyskowey. Szef 2 Regimentów z pensyami Szefowskiemi, Kapitańskiemi exercytowałże ie? nigdy; dwór swoy z Oficerów składał, a niektórym gdy można było, gaże przytrzymywał, furmanki z koni regimentowych sprzęgał. W początkach seymu ostatniego, gdy Król Pruski rękę Polszcze podawał, ón notą swą na-

naprowadził, aby Polſke opuścił. W Wiedniu uſtawnie przekładał, iż powſtanie Polſkiey ieſt zgubą Monarchii Auſtryackiey, Delegatów Galicyi rokoſzanami nazwał, a pſuiąc im kredyt miał widok na ſtarb Ceſarſki przez Staroſtwo Dolińſkie, co ſię mu też przedziwnie udało. Dumę, i prożność ſwoią okazał w ordynanſie danym woyſku Polſkiemu, gdy ſię mienił Xięciem Ołeſka i Podhorzec, maiętności niewielkiey, bo za połtorakroć ſto tyſięcy ryńſkich od kredytorów zabraney! przemyſł zaś iego znany, gdy przed kredytorami wywiozł ſprzętów za bliſko ſto tyſięcy ryńſkich. Xiążę Kowla darn ſeymu 1775., chce prawda Xięſtwo z niego robić, gdy podgartnie inne ſtaroſtwo pod wſpomniony Kowel. Kowel co Oycu iego, iemu nadany był, a on brzydką kabałą uwolnił ſię od płacenia długow oyczyſtych.

Oto ieſt krotki obraz zamiarow i wſpołeczników JWWMC. Pana, ieźli go obraża, iam niewinien. Wściekła ſię wſzakże pewna Rzymianka ze złości, że ią zwierciadło brzydką pokazało. Zwierciadło nieprzeſtało rzeczy wyobrażać iak ſą, baba zawſze była ſzkaradną. Z iakim więc zoſtaie ſentymentem, łatwo JWWMC. Pan poznaſz wyznaiąc ſię.

JWWMC. Pana

unižonym Sługą

n Odrowąż.